

דבר המערכת, קיץ תשפ"ב

<https://doi.org/10.54301/ZHSW6428>

קוראים יקרים,

גיליון זה מגוון במיוחד, וכרגיל הערכים הלקסיקליים החדשים מופיעים בו לפי סדר קבלתם לפרסום בתום תהליך שיפוט "עיוון כפול". רצה המקרה ומכל המאמרים עולה דיון במקומו של הפרט במערכת החינוך.

מערכות גדולות נוטות מטבען להכללה ואף להטמעה של הפרטים, לראייה של הכלל ולהעדפתו. במערכת החינוך הישראלית, בדומה אולי למצב במערכות הרפואיות והטיפוליות, ההכללה נשמרת ברמה התקציבית, הלאומית והאידיאולוגית, כאשר ב"שטח", כלומר במוסדות החינוך, אנו מצפים מהמורים והמחנכים להתייחס לתלמידים, לילדים, כאל פרטים. בדומה עברה החברה הישראלית יחס מובלע כלפי המורים, שאף הם מבקשים להצטייר בקהילה כפרטים ולא כקולקטיב. החיבור בין מורה לתלמיד נתפס כאירוע כה מיוחד, עד שהוא מוזכר ביצירות ספרות, קולנוע ודרמה, ולא רק ביצירות ישראליות, ולא רק ביצירות מהעת האחרונה. אך האין הוא אמור להיות ההפך מכך, אירוע יום-יומי שהיעדרו הוא היוצא מהכלל?

הערך הראשון "פדגוגיה אקטיביסטית" מאת קרן קטקו איילי עוסק באופן שבו פעולתם של אנשי החינוך בשטח משפיעה על המוסדות מקבלי ההחלטות, והוא מתעמק באופן שבו מורים מהווים דוגמה של אזרחות פעילה.

בערך השני בוחנת אסתר אפללו את הנושא של ההערכה העצמית של הלומדים בהשכלה הגבוהה. היא פותחת את הדיון סביב המחלוקת שבין הערכה מעצבת להערכה מסכמת, ומציגה כיצד סטודנטים שמעורבים בתהליכים של הערכה מעצבת מעריכים את עצמם בדיוק רב יותר מאחרים.

את הערך השלישי המוקדש ל"הוגנות בחברה ובחינוך" כתבו דיתה פישל ובתיה רייכמן. בעולם המערבי במאה העשרים ואחת הוגנות בחינוך נתפסת בהקשר של איכות, צדק חברתי ושוויון, אלא שערכים אלה - סותרים. המחברות מציגות כיצד שוויון לכאורה מגביר פערים, וכיצד החינוך היסודי בישראל מעדיף הוגנות על שוויון כדי לתת לכל תלמיד את המענה לצרכיו.

הילה כהן, יהודית סלפטי-כהן וסופי בן יאיר חיברו את הערך הרביעי העוסק במיינדפולנס, או בשמה העברי "קשיבות". בשנים האחרונות אימצו מערכות חינוך, ובכללן מערכות ישראליות, שימוש בקשיבות בקרב המורים, דבר המגביר את רווחתם המקצועית והאישית ותורם לעבודתם עם התלמידים.

הערך החמישי מבחין בין "מחקר משתתף" לבין "מחקר מכיל", שני סוגי מחקר המאפשרים לנחקרים להיות מעורבים בתהליכי ביצוע המחקר ולא רק "נבדקים" כמו במחקר מסורתי. דיתה פישל, מחברת הערך, מציגה את שתי צורות מחקר אלה כצורות שיתופיות שבהן החוקרים והנחקרים עומדים יחד בפני תהליך למידה - מראשיתו ועד סופו, שעל תנאיו וביצועו מסכימים בשותפות, אך ללא ביטול המעמד או התפקיד של השותפים בו.

רז שפיזר עוסק בערך השישי ב"חשיבה ביקורתית בחינוך". למרות הקושי בהיעדרה של הגדרה אחת שפיזר מעיר על אודות החשיבות הרבה של עצם הביקורת ככלי חשיבה ועוד, ואף יותר מכך - על החשיבות של החינוך לחשיבה ביקורתית. הערך שלו כולל מספר הצעות מעשיות לעידוד חשיבה ביקורתית.

הערך האחרון בגיליון הוא הערך שחיברו במשותף מירב חמי, רונן קספרסקי ודיצה משכית על למידה חברתית-רגשית, המוכרת יותר בכינויה SEL. בשנים האחרות, בעולם ובישראל, נתפסת הלמידה החברתית-הרגשית כאמצעי לבניית זהות בריאה, ומיומנויות חברתיות ורגשיות נתפסות כמיומנויות שמערכת החינוך אמורה להכשיר אליהן. הערך סוקר מספר שיטות מוכרות לטיפוח למידה ומיומנויות חברתיות-רגשיות ומתעכב על ההבדלים ביניהן. אך אחד הממצאים הדומים והמעניינים, המייחדים את ה-SEL הוא שמורים בעלי מיומנויות רגשיות וחברתיות מפותחות הצליחו יותר בטיפוח התלמידים.

אנו רואים שכל שבעת הערכים המתפרסמים כאן ממחישים, כל אחד בתחומו, את הקושי המגולם במערכת שמטבעה היא גם כוללת וגם פרטנית, גם מבקשת שוויון וגם מעניקה מענה לצרכים ייחודיים. האם אפשרי קיום של מערכת כזו בגבולות של תיאוריה אחת? האם הסתירה הפנימית שבין ההכללה לפרטי ובין השוויוניות לספציפיקציה היא המקור לריבוי תיאוריות מערכתיות שמדגישות רכיבים שונים?

כלקסיקון בהתהוות כתב העת השפיט **לקסיקיי** שרואה אור פעמיים בשנה מותיר את השאלות האלה פתוחות למענה שלכם - הקוראים. ממחברי ערכים חדשים **ללקסיקיי** אנו מבקשים להקפיד על "ההנחיות למחברים" המצויות בסוף הגיליון וכן גם באתר של כתב העת.

קריאה נעימה,

ערגה הלר

העורכת הראשית, **לקסיקיי**

קול קורא לפרסום בכתב העת לקסיקיי של מכללת קיי

כתב העת המקוון לקסיקיי הוא לקסיקון מקוון המקיים שיח פתוח על ערכים דיאלקטיים וחיבורם לעולם החינוך והכשרת המורים. כתב העת מציע דיון מתומצת ברעיונות שצומחים מתוך הבנות חדשות, במטרה להביא לדיון מושכל במושגים ולבחינתם בהגדרה רחבה.

כל מאמר בכתב העת בוחן בקצרה מושג מתחום המרחב הפדגוגי, החינוכי או החברתי. המושגים המתפרסמים בכתב העת נגישים ללמידה ראשונית ולהרחבת עולם הלימוד והחקר וכן לטיפוח ידע פדגוגי-חינוכי וסקרנות אינטלקטואלית. מטרת כתב העת לבטא חדשנות פדגוגית ויצירתיות חינוכית ולהאיר על המרחב שבין למידה והוראה.

כתב העת המקוון **לקסיקיי** הוא כתב עת שפיט, והגישה אליו חופשית. הוא מקוטלג במאגר המאמרים של אוניברסיטת חיפה, במאגר מכון מופ"ת ובי-EBSCO.

הנחיות לכתיבה

היקף כל מאמר: כל מושג יוצג ויפותח לכדי מאמר קצר שאורכו 2,000 מילים (כולל מקורות).

אופן שיפוט כתבי היד: שיפוט עיוור כפול.

סגנון כתיבה: APA 7. **חובה לציין מספרי Doi** בתבנית המופיעה בגיליון.

כותרות ומילות מפתח: יש לציין את המונח של הערך הלקסיקלי בכותרת המאמר וכן 5 מילות מפתח בעברית. אפשר לצרף כותרת משנה.

עריכת לשון: על הכותבים האחריות למסירת מאמר ערוך לפי כללי האקדמיה ללשון וה-APA כתנאי סף להעברתו לשיפוט. עם זאת, כמקובל, כתב העת מקיים עריכת לשון מטעמו.

אופן הגשת כתבי יד: יש להגיש את כתב היד כצרופה של מסמך Word בריווח 1.5 ובגופן אריאל 12 לדוא"ל רכזת המערכת rsrch_dept@kaye.ac.il.

תאריך יעד: המערכת מקבלת מאמרים לאורך כל השנה.

פרסום: כתב העת המקוון מתפרסם פעמיים בשנה ביוני ובדצמבר. מאמרים יוכנסו לכתב העת לפי סדר קבלתם לפרסום. המערכת שומרת את הזכות לפרסום גיליונות נושא מחוץ לסדר הקבלה לפרסום.